

Μια αντεθνική πρωτοβουλία μέσα από την κατάληψη Φάμπρικα Υφανετ

ΒΟΥΚΟΤΤ1

#03, Ιούλης 2021

**ΤΕΥΧΟΣ ΔΡΟΣΕΡΟ
ΚΑΙ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟ**

**ΓΙΑ ΠΑΡΑΛΙΕΣ ΚΑΙ ΥΠΑΙΘΡΙΑ
ΦΕΣΤΙΒΑΛ**

**ΜΕ ΜΠΟΛΙΚΗ
ΑΝΤΕΘΝΙΚΗ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ**

ΑΝΤΙΠΑΤΡΙΩΤΙΚΑ ΚΟΥΙΖ

ΚΑΙ ΠΛΟΥΣΙΑ ΔΩΡΑ

Το Boycott '21, άτακτη έκδοση μίας πρωτοβουλίας μέσα από την κατάληψη Φάμπρικα Υφανέτ, πρόλαβε να βγάλει δύο τεύχη τους προηγούμενους 4 μήνες. Αυτό είναι το τρίτο και τελευταίο (;) τεύχος του, ταγμένο κι αυτό στο σκοπό του σαμποταρίσματος της επετείου των 200 χρόνων από την επανάσταση του 1821. Κυκλοφορεί σε 500 κομμάτια, μοιράζεται χέρι με χέρι και μπορεί να βρεθεί σε στέκια και καταλήψεις, συγκεντρώσεις και διαδηλώσεις. Αν συνεχιστούν (κατά οποιονδήποτε τρόπο) οι εθνικιστικές κορώνες για το '21, θα επανέλθουμε, κι αυτό είναι προειδοποίηση!

Για επικοινωνία: contact@yfanet.net, με την ένδειξη «για την ομάδα του Boycott '21».

Μια βόλτα στα Προπύλαια

Έχετε επισκεφθεί ποτέ τα Προπύλαια της Αθήνας; Αν ναι, θα θυμάστε να δεσπόζουν εκεί πέντε μεγάλα αγάλματα: αυτό του Βρετανού Γλάδσωνα, κι αυτά των Ελλήνων Ιωάννη Καποδίστρια, Αδαμάντιου Κοραή, Ρήγα Φεραίου και Γρηγορίου Ε'. Το Βρετανό φιλέλληνα θα τον αφήσουμε στην πсуχία του για την ώρα, για ν' ασχοληθούμε με το παράταιρο και τραγελαφικό γεγονός να βρίσκονται στο ίδιο μέρος (και να παράγουν το ίδιο νόημα) οι ανδριάντες αφοριστών και αφορισμένων, δολοφονηθέντων κι «επικροτών» των δολοφόνων τους!

Είχαμε σημειώσει και στο 1^ο τεύχος ότι ένα κοινό χαρακτηριστικό των εθνικών ιδεολογιών είναι η ικανότητά τους να κατασκευάζουν ένα *αδιαίρετο όλο* από τόπους, πρακτικές, πρόσωπα, αναμνήσεις, σημεία και σύμβολα, μέσα στο οποίο κάθε είδους αντίθεση εξαφανίζεται. Όλα αυτά τα επιμέρους στοιχεία (ακόμα και οι διαμάχες, οι αντιφάσεις κλπ.) καταλήγουν να συνενώνονται και να «συμφιλιώνονται» σ' ένα υψηλότερο και πιο εκτεταμένο πεδίο, κατασκευάζοντας αυτό που ονομάζουμε «πανεθνική κληρονομιά». Όταν, λοιπόν, βάζεις δίπλα-δίπλα από τη μία το Ρήγα και τον Κοραή, κι από την άλλη έναν παπά που τους αναθεμάτιζε, ή ένα δολοφονηθέντα κυβερνήτη κι από την άλλη κάποιον που σχεδόν ξεκάθαρα έλεγε: «γεια στα χέρια τους» όταν έμαθε τα νέα για τη δολοφονία του, καταλαβαίνεις ότι η εθνική ιδεολογία κατάφερε για άλλη μία φορά

να εγκολπώσει στη ζεστή της αγκαλιά έννοιες και πρόσωπα ασύμβατα μεταξύ τους.

Για να γίνουμε πιο ξεκάθαρες, όταν, στα τέλη του 18ου αιώνα, άρχισαν να εκδίδονται οι πρώτες εφημερίδες, μπροσούρες κλπ. που διαμόρφωσαν αυτό που ονομάστηκε «νεοελληνικός διαφωτισμός», μέσα σ' αυτές δεν βρίσκονταν μόνο ύμνοι για την αρχαία Ελλάδα και προτροπές για εθνικό ξεσηκωμό, αλλά και πολεμικές εναντίον της παραδοσιακής εκκλησιαστικής παιδείας και ιδεολογίας, του Πατριαρχείου και του κληρικαλισμού. Το συγκεκριμένο ρεύμα καταπολεμήθηκε με μένος από την ορθόδοξη Εκκλησία, αφού όχι μόνο οτιδήποτε φαινόταν να προσιδιάζει τις νεωτερικές ιδέες του Διαφωτισμού (και την πνευματική ζωή της δυτικής Ευρώπης γενικότερα) έπρεπε να εξοβελιστεί, αλλά έπρεπε να διαφυλαχθεί και το διαχρονικό μήνυμα της Εκκλησίας προς τους υποτελείς της, που ήταν αυτό της υποταγής στην οθωμανική εξουσία και της υπομονετικής εγκαρτέρησης αυτής της μοίρας μέσα από τη διατήρηση της χριστιανικής υπόστασης σε μια πολυεθνική αυτοκρατορία. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του Αθανάσιου Πάριου (πλέον έχει γίνει κι άγιος), σφοδρού αντιπάλου του Κοραή και συγγραφέα της περίφημης «Χριστιανικής απολογίας» του 1798, έργο που επικεντρωνόταν στην καταδίκη της Γαλλικής Επανάστασης, του Διαφωτισμού κλπ. Ο ίδιος, πιθανώς, κρύβεται και πίσω από τη συγγραφή της «Πατερικής διδασκαλίας» (αν και κατά καιρούς το έργο «χρεώθηκε» στον πατριάρχη Ιεροσολύμων Άνθιμο ή και στον ίδιο τον Γρηγόριο τον Ε'), ενός βιβλίου που κυκλοφόρησε με αφορμή τη δράση του Ρήγα Βελεστινλή, και στο οποίο υπογραμμιζόταν ρητά ότι η θρησκευ-

τική πίστη έπρεπε να συνδυάζεται με την υποταγή στην οθωμανική εξουσία.

Ήταν απέναντι σ' αυτό το βιβλίο που ο Κοραής αντέταξε την «Αδελφική διδασκαλία» -αν και θρησκευόμενος ο ίδιος, δεν έπαυε να θεωρεί τους ορθόδοξους μοναχούς χειρότερους καταπιεστές από τους Οθωμανούς λόγω της διαφθοράς μέσα στους κύκλους τους και της αρπακτικής εξουσίας τους. Ίδιες θέσεις περιέχονται και στη γνωστή «Ελληνική νομαρχία» του 1806, στην οποία δύο ομάδες κατηγορούνται ως αυτές που εμποδίζουν την απελευθέρωση του γένους: οι έμποροι της διασποράς που απολάμβαναν τα πλούτη τους αντί να υπηρετούν την πατρίδα, και ο διεφθαρμένος και δουλοπρεπής κλήρος. Τα έργα του Ρήγα, από την άλλη, μπορεί να μην καταφέρονται άμεσα εναντίον του εκκλησιαστικού θεσμού, αλλά μόνο και μόνο που στα γραπτά του απουσίαζε οποιαδήποτε αναφορά στην Εκκλησία προς χάριν του έθνους, ήταν αρκετό ώστε με το θάνατό του εκκλησιαστικοί κύκλοι να σπεύσουν να δηλώσουν την ικανοποίησή τους (μέσω λιβελογραφημάτων του Κύριλλου Λαυριώτη), ενώ το «Σύνταγμα» του καταδικάστηκε από τον ίδιο το Γρηγόριο τον Ε' με επιστολή του (κάποιοι έχουν υποστηρίξει ότι και η ίδια η προδοσία του Ρήγα στις αυστριακές αρχές έγινε από εντολοδόχο του πατριάρχη).

Πάντως, για να λέμε και του στραβού το δίκιο, αν εξαιρέσει κανείς τον Ρήγα, οι υπόλοιποι τρεις (Γρηγόριος ο Ε', Κοραής και Καποδίστριας) είχαν, τελικά, κι ένα κοινό: όλοι τους εναντιώθηκαν στην επανάσταση των Ελλήνων. Ο Κοραής το έκανε αυτό πριν την επανάσταση («ο λαός μας χρειάζεται τουλάχιστον πενήντα χρόνια εκπαίδευσης», έγραφε το 1807), κατά τη διάρκειά της («το γεγονός συνέβη πολύ πρόωρα για τα συμφέροντά μας· αν είχε έρθει είκοσι χρόνια αργότερα...», δήλωνε το 1821), αλλά και μετά την ανεξαρτησία («η Ελληνική επανά-

σταση ήταν πλήρως δικαιολογημένη αλλά πρόωρη· ο σωστός χρόνος θα ήταν στα 1850», έγραφε το 1831).

Όσον αφορά το Γρηγόριο τον Ε', από το 1807 ήδη έστελνε εγκυκλίους στα νησιά του Αιγαίου με τις οποίες τους συνιστούσε να μη στασιάζουν κι ούτε να παρασέρονται από τα κελεύσματα των Ρώσων για ξεσπκωμό. Λίγα χρόνια αργότερα, με την κήρυξη της ελληνικής επανάστασης στη Μολδοβλαχία, ο Γρηγόριος θα αφορίσει άμεσα την ίδια και τον αρχηγό της, Αλέξανδρο Υψηλάντη, με τα σκληρότερα λόγια. Για όσους τυχόν τρέφουν αυταπάτες ότι μία τέτοια κίνηση μπορεί να εξέφραζε αποκλειστικά τις απόψεις του συγκεκριμένου πατριάρχη και όχι το συλλογικό θεσμό της Εκκλησίας, υπάρχει άλλος ένας αφορισμός, λίγους μήνες αργότερα, από τον διάδοχο του Γρηγορίου Ε', Ευγένιο. Ακόμα και μετά την ανεξαρτησία της Ελλάδας, το Πατριαρχείο συνέχιζε να καλεί τους Έλληνες να πειθαρχήσουν στο νόμιμο ηγεμόνα τους, τον σουλτάνο, όπως συνέβη με δημόσια επιστολή προς τον Καποδίστρια το 1828 και παράλληλη περιοδεία διάφορων αρχιεπισκόπων στην Πελοπόννησο ώστε να «νουθετήσουν» τον πληθυσμό.

Τέλος, φτάνοντας και στον Καποδίστρια, αυτός είχε αντιταχθεί στην ιδέα της επανάστασης ήδη τρεις φορές στο παρελθόν: μία το 1816 στην πρώτη κρούση της Φιλικής Εταιρείας μέσω του Γαλάτη, μία το 1820 στη δεύτερη πρόσκληση της Φιλικής Εταιρείας μέσω του Ξάνθου, και μία μετά την επανάσταση στη Μολδοβλαχία μέσω επιστολής στο Ρώσο πρεσβευτή στην Πύλη με την οποία εξέφραζε την αποδοκιμασία του για την εξέγερση στις παραδουνάβιες επαρχίες. Αξίζει να σημειωθεί, τέλος, ότι όταν ο Καποδίστριας έπεσε νεκρός από τα χέρια του Γεώργιου και Κων/νου Μαυρομικάλη, ο Κοραΐς δεν δίστασε να τους «κατηγορήσει» ότι «έσωσαν» τον κυβερνήτη από την τύχη που του άξιζε περισσότερο: να τον διώξουν από την Ελλάδα.

Κι όμως, θαυμάζοντας κανείς τα συγκεκριμένα αγάλματα στα Προπύλαια, είναι εξαιρετικά απίθανο οι πρώτοι του συνειρμοί να είναι οι παραπάνω -το πιθανότερο είναι να τους θεωρήσει όλους μονοιασμένα μέλη της οικογένειας των πρώων του '21. Διαμάχες, συγκρούσεις συμφερόντων, ακόμα και η εναντίωση στην ίδια την ιδέα της εθνικής επανάστασης δείχνουν να έχουν ξεχαστεί· έχουν θαφτεί κάτω από τόνους συμβόλων και αναπαραστάσεων της εθνικής ιδεολογίας που θυμάται ό,τι τη συμφέρει και ξεχνά ό,τι δεν μοιάζει βολικό. Ή όπως είχε ειπωθεί παλιότερα: η λήθη είναι ουσιαστικός παράγοντας της δημιουργίας του έθνους. Η ουσία του έγκειται στο ότι τα άτομα έχουν πολλά κοινά πράγματα, αλλά κι ότι έχουν λησμονήσει άλλα τόσα.

Εμείς πάντως, σίγουρα προτιμάμε τα αγάλματα των εθνικών πρώων κάπως έτσι:

Η ΙΣΤΟΡΙΑ (ΜΙΑΣ ΤΑΙΝΙΑΣ) ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΓΙΝΕ ΠΟΤΕ

[συνέχεια από το προηγούμενο. Ο Ελληνοαμερικανός παραγωγός ταινιών Μακ και ο ιστοριοδίφης Γιώργος συζητάνε για το 1821 και τον τρόπο μεταφοράς του στη μεγάλη οθόνη]

-Γιώργο, αν θυμάσαι σου είχα πει ότι παίζει κι ένα βαρύ συμβόλαιο με την Τζένιφερ Άνιστον. Ωστόσο θέλω τη γνώμη σου για τον αριθμό των γυναικείων πρωταγωνιστικών ρόλων που θα έχει η ταινία.

-Εντάξει Μακ, αυτό είναι εύκολο, δεν χρειάζεται να ψαχτείς παραπέρα, λογικά φτάνει η Τζένιφερ.

-Τι εννοείς, Γιώργο, δεν σε καταλαβαίνω. Μόνο άντρες θα έχει η ταινία;

-Μα η αφήγηση της επανάστασης του '21 είναι εντελώς ανδροκεντρική -όπως και η κυρίαρχη ιστοριογραφία γενικότερα. Σπανίζουν οι γυναικείες μορφές που θα ονομάζαμε «ηρωίδες»

σε αναλογία προς τους «ήρωες». Συνήθως οι γυναίκες ανήκουν στους σιωπηλούς δράστες της ιστορίας, των οποίων η φωνή δεν καταγράφεται και η δράση είναι σχεδόν άορατη. Η ιστορία θεωρείται έργο των «μεγάλων ανδρών», οι οποίοι (ως αποτέλεσμα της κατανομής των έμφυλων κοινωνικών ρόλων) ηγούνται των πολεμικών ανδραγαθημάτων και των πολιτικών πράξεων. Τι νομίζεις, ότι η επανάσταση του '21 αποτελεί εξαίρεση; Την περίοδο εκείνη οι γυναίκες ήταν αποκλεισμένες και περιθωριοποιημένες· η παραδοσιακή κοινωνία τις τοποθετούσε έξω από τον δημόσιο χώρο. Ήταν μόνο με την ανάδυση της εμπορικής αστικής τάξης που κάποιες (και πάλι, μεμονωμένες και «αιρετικές») συμπεριφορές ξεπήδησαν για ν' αμφισβητήσουν την ανδρική αποκλειστικότητα στη διεύθυνση πολιτικών και οικονομικών υποθέσεων (π.χ. νησιώτισσες που για να επιτύχουν την πώληση προϊόντων μιας μικρής οικογενειακής επιχείρησης καταπολεμούσαν τον ασφυκτικό κοινωνικό καθωσπρεπισμό της εποχής -για να τους προσάψουν έπειτα τον χαρακτηρισμό της «ακολασίας»). Θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι μέχρι κάποιο σημείο η συμμετοχή των γυναικών στο μικρεμπόριο, καθώς και η αποκλειστική διαχείριση εκ μέρους τους του οικονομικού και πολιτικού συμφέροντος μεγάλων προυκοντικών οικογενειών, λειτουργούσε ως εξαίρεση μέσα στις παγιωμένες έμφυλες συμπεριφορές. Παρ' όλα αυτά, και στις δύο περιπτώσεις οι αποκλίσεις από τον κανόνα υπηρετούσαν, εν τέλει, το οικογενειακό συμφέρον. Μπορεί μέσα στη θάλασσα της πατριαρχικής, παραδοσιακής κοινωνίας τέτοιες στιγμές να μοιάζουν «επαναστατικές», ωστόσο αυτές οι «κατ' εξαίρεση» συμπεριφορές δεν προέκυπταν από κάποια αλλαγή των κοινωνικών σχέσεων, δεν αμφισβητούσαν το κοινωνικό σκηνικό· αντίθετα, υπηρετούσαν τις προϋπάρχουσες, συντηρητικές συνθήκες: η πλειοψηφία αυτών εκδηλώνονταν στην ανώτερη κοινωνική τάξη και ως επί το πλείστον αποσκοπούσαν στη διαιώνιση κεκτημένων.

Ωστόσο, όπως σου είπα, τέτοιες αναφορές παραμένουν σπάνιες. Βλέπεις, θυμόμαστε μόνο τις γυναίκες που εντάχθηκαν στο «επαναστικό πάνθηο» είτε επειδή υιοθέτησαν ένα, εφάμιλλο-

λο στο αρσενικό, πολεμικό πρότυπο ανδρείας, αυτοθυσίας και ηρωισμού (π.χ. Μπουμπουλίνα και Δέσπω Μπότση), είτε επειδή (σε συνδυασμό με το πατριωτικό φρόνημα) ενσάρκωναν κι ένα εξιδανικευμένο πρότυπο θηλυκότητας, ομορφιάς κι ευγένειας που άφηνε χώρο για την αναπαραγωγή των αντίστοιχων κουτσομπολιών περί ειδυλλίων κλπ. (βλέπε Μαντώ Μαυρογένους). Οι υπόλοιπες «ανώνυμες» γυναίκες υπάρχουν μόνο ως θύματα πολέμου (βλέπε καταστροφή της Χίου), ως «λάφυρα» συζύγων και κατακτητών, ως «μπτέρες ηρώων» (με μοναδικό ρόλο-«εθνική αποστολή» να γεννάνε ήρωες) ή ως «αυτόχειρες ηρωίδες» που επιλέγουν οικειοθελώς τον θάνατο (βλέπε Σουλιώτισσες), με τον ηρωισμό τους να προσλαμβάνει κυρίως τα χαρακτηριστικά της θυσίας και να προσιδιάζει με την κυρίαρχη αντίληψη για τον παθητικό ρόλο της γυναικείας φύσης.

Τώρα, όσον αφορά το πιο καθημερινό βίωμα, αυτό που συναντάται μακριά από τον αχό της μάχης, καλύτερα να μείνει εκτός της μεγάλης οθόνης, μιας και θα είναι αρκετά αμήχανο να δείχνουμε γυναίκες όλων των ηλικιών να σηκώνουν το μεγαλύτερο (αν όχι αποκλειστικό) βάρος της ανατροφής των παιδιών, των οικιακών ευθυνών και άλλων κτηνοτροφικών ή αγροτικών εργασιών. Όπως επίσης ας μη ασχοληθούμε καθόλου με τη μόιρα που περίμενε αυτές που έκαναν το «λάθος» να παραστρατήσουν από τα κυρίαρχα και «ορθά» πρότυπα σεξουαλικής συμπεριφοράς -οι λεγόμενες «μοιχαλίδες». Δημόσια διαπόμπευση και ξυλοδαρμοί, ακρωτηριασμοί, εκτελέσεις δια λιθοβολισμού και εκτελέσεις μέσω της ρίψης του σώματος (κλεισμένο σε σακί) σε ποτάμια, ήταν μερικές από τις πρακτικές που εφαρμόζονταν πάνω στα γυναικεία σώματα που κατηγορούνταν για μοιχεία.

-Συγγνώμη, ρε Γιώργο, αλλά έχουμε φτάσει σ' ένα τέλμα. Τις πιο γνωστές μάχες δεν μπορούμε να τις δείξουμε, γιατί θα δείξουμε σφαγές αμάχων και χρηματισμούς των Ελλήνων οπλαρχηγών. Γυρίσματα σε όλη την Ελλάδα για να ενισχύσουμε και λίγο τον τουρισμό δεν μπορούμε να κάνουμε, γιατί πάμπολλες περιοχές δεν πήραν ποτέ τα όπλα. Το γενικό concept ενός ανιδιοτελούς

αγώνα μπάζει από παντού, γιατί ουσιαστικά όσοι ξεσηκώθηκαν είχαν από πίσω υλικά, οικονομικά συμφέροντα που τους έκαναν άλλες φορές να πολεμούν μεταξύ τους, άλλες φορές να συνεργάζονται με τους Τούρκους κλπ. Γυναικείους ρόλους δεν μπορούμε να δημιουργήσουμε γιατί θα είναι όλες κομπάρσες. Μα καλά, δεν υπάρχει κάτι σε όλη αυτήν την ιστορία με την οποία να μπορεί να ταυτιστεί ένας μέσος σινεφίλ που δεν κατέβηκε π.χ. στα μακεδονικά συλλαλητήρια του '18;

-Τι να σου πω, ρε Μακ, δύσκολα μου βάζεις. Ίσως να έχει αξία να σκηνοθετήσεις μια σκηνή που να βασίζεται σε μαρτυρίες που ισχυρίζονται ότι κατά την πολιορκία της Τριπολιτσάς (και, λογικά σε πλείστες άλλες περιπτώσεις), όταν η μεσημεριάντικη ζέστη ήταν τόσο αφόρητη που δεν άφηνε περιθώρια για μάχη, ομάδες Ελλήνων πλησίαζαν επιφυλακτικά τα τείχη, μέσα από τα οποία ξεπρόβαλλαν αντίστοιχες ομάδες Τούρκων και οι δυο παρέες κάθονταν στη συνέχεια κάνοντας μεγάλες συζητήσεις για την έκβαση της πολιορκίας και άλλα ζητήματα, ενώ κάπνιζαν τα τσιμπούκια τους.

Βέβαια, αν σκεφτείς ότι η ταινία σου θα διαδραματίζεται σε μία πολυεθνική αυτοκρατορία που βάσιζε τον διοικητικό της μηχανισμό στους ξεχωριστούς, διακριτούς θρησκευτικούς θεσμούς, ότι αυτές οι θρησκείες οριοθετούσαν ή έφεραν σε σύγκρουση κοινότητες και άτομα και ότι υπήρχε μια αμοιβαία περιφρόνηση και έχθρα απ' όλες τις θρησκευτικές μεριές, ίσως να είχε ένα νόημα να δείξουμε ότι ο καθημερινός βίος πολλές φορές υπέθαλπε μίαν αξιολογούμενη αμοιβαία μέθεξη στα πιστεύω και τις πρακτικές και συγκροτούσε παράλληλα μία κοινή οπτική στα καθημερινά προβλήματα και τα διλήμματα της ζωής. Χριστιανοί π.χ. προσέφευγαν στη σοφία των μουσουλμάνων, μαζεύοντας φυλαχτά ή «άγιο» χώμα από τζαμιά και τεκέδες· μουσουλμάνοι επισκέπτονταν χριστιανούς ιερείς ή Εβραίους ραβίνους· Τούρκοι ναύτες πήγαιναν στους Έλληνες και τους ρωτούσαν αν έχουν αγιαστεί τα νερά πριν ξεκινήσουν κάποιο επιχειρηματικό ταξίδι κλπ. Φυσικά όλα τα παραπάνω καταφάσκουν στις πνευματικές

και υλικές σχέσεις εξουσίας κι εκμετάλλευσης που αναπαράγουν οι θρησκείες, ωστόσο δεν παύουν να είναι παραδείγματα υπέρβασης σημαντικών διαχωρισμών στην καθημερινή ζωή. Ξέρεις, υπήρχαν ακόμα και οικογένειες μέσα στις οποίες συνυπήρχαν χριστιανοί και μουσουλμάνοι. Μάλιστα, σε τέτοιες περιπτώσεις, κι όταν υπήρχε χοιρινό στο τραπέζι (το κύριο γιορτινό πιάτο των ορθόδοξων που ήταν απαγορευτικό για τους μουσουλμάνους), επειδή ούτε πλήθος από κατσαρολικά υπήρχαν, ούτε και πολλές εστίες, φτιαχνόταν ένα ζυμάρι με το οποίο το ταψί χωριζόταν στα δύο: απ' τη μια μεριά το χοιρινό, απ' την άλλη το αρνί· ενώ το ζυμάρι στη μέση δεν άφηνε το χοιρινό να «μολύνει» το κρέας των μουσουλμάνων με τα υγρά του. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι αυτό το «ζυμαρένιο σύνορο» κατά κάποιον τρόπο έκανε εφικτή τη συνύπαρξη διαφορετικών διατροφικών συνηθειών, παραδόσεων και θρησκευτικών τελετουργικών, και ίσως στην πραγματικότητα να μην αποτελούσε «σύνορο» τελικά...

-Τι ταψιά και ζυμάρια μου λες, ρε Γιώργο; Αν είναι έτσι, χέστο το project. Ας βγάλουμε τον Παπαμιχαήλ ως Παπαφλέσσα σε blue-ray και πολύ τους είναι...

Ενδεικτικό στιγμιότυπο του καταμερισμού της εργασίας μιας ελληνικής οικογένειας τον 19ο αιώνα: ο πατέρας πάνω στο γάιδαρο παίζοντας τη λύρα του, η μάνα πεζή κουβαλώντας το παιδί στους ώμους της.

QUIZ

Ανατινάξε την επιβλητική φρεγάτα «Ελλάς» (το πολυτιμότερο πλοίο του ελληνικού στόλου) για να εκβιάσει την ελληνική κυβέρνηση

Μουσουλμάνος οπλοαρχηγός που ενώ άφηνε τα στρατεύματά του Δρόμαλη να περνάνε ανενόχλητα από τη Στερεά Ελλάδα) έγραφε στους Μωραίτες: «σας στέλνω 40.000 Τούρκους ατουγκέκιστους, μήπως και μονοιάσετε. Όπως καταλαβαίνετε, κάμτετε»

Δήλωσε για τους επαναστάτες του '21 ότι κάνουν έργο «μιαρό, θεοσυλές και ασύνετο» και γι' αυτό είναι «αφορισμένοι, καταραμένοι κι ασυγκώρητοι»

Το παπαρούγκλι του ήταν «καπετάν-Δαφύρας», λόγω του ζήλου που έδειχνε για πλοουτιισμό κατά τις εκθροπράξεις με τους Τούρκους

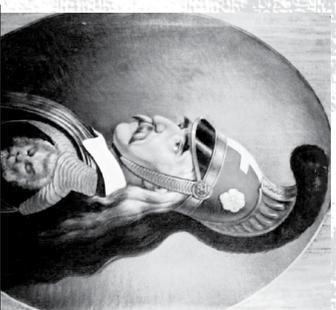
Συνέταξε ένα από τα πρώτα ελληνο-αλβανικά λεξικά και σκοτώθηκε σε μάχη του '21 με το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό ότι σ' αυτή δεν πολέμησε ούτε ένας Έλληνας ή Τούρκος, μα Αλβανοί εναντίον Αλβανών

Ανδρούτσος

Μητόσαρης

Κολοκοτρώνης

Μιαούλης

Γρηγόριος

Ο αγώνας συνεχίζεται!

«Η εθνεγερσία του 1821, διακόσια χρόνια μετά, συνεχίζεται εδώ, στη μαρτυρική Κύπρο. Και θα συνεχίζεται έως ότου απελευθερωθεί από τον τουρκικό ζυγό το τελευταίο υπόδουλο τμήμα του ελληνισμού».

Αυτά τα ωραία δήλωσε πρόσφατα¹ ο τέως ΠτΔ σε εορταστικές εκδηλώσεις στη Μεγαλόνησο. Είναι ο ίδιος τύπος που, λίγα χρόνια πριν, δήλωνε ότι οι γραφικές, πλην όμως επικίνδυνες, «αυτοκρατορικές φαντασιώσεις» της Τουρκίας θα έχουν την αντιμετώπιση που τους αρμόζει². Παρατηρείτε την αντίφαση, έτσι; Όποτε το τουρκικό πολιτικό προσωπικό επιδίδεται σε εθνικιστικές κορώνες, είναι «επικίνδυνοι», «προκλητικοί», «φαντασιώνονται αυτοκρατορίες» κλπ. Εμείς, παρ' όλη αυτά, μπορούμε με άνεση να μιλάμε με όρους «συνέχειας της εθνεγερσίας», «απελευθέρωσης από τον τουρκικό ζυγό» και «υπόδουλου ελληνισμού» και να φαίνεται τόσο, μα τόσο, φυσιολογικό και σύννητες. Τίποτα το επεκτατικό ή αλυτρωτικό στο ότι ευθαρσώς δηλώνεται ότι υπάρχουν ακόμη κομμάτια του ελληνικού έθνους που ζουν υπό συνθήκες σκληριάς και πρέπει ν' απελευθερωθούν! Ας μην ξεχνάμε, άλλωστε, ότι ζούμε στη χώρα στην οποία στις 09/11/2019 στην ελληνική Βουλή κρατήθηκε ενός λεπτού σιγή (με την ομόφωνη απόφαση όλων των κομμάτων ή, τέλος πάντων, χωρίς καμία αντίρρηση από τους παρόντες βουλευτές) προς τιμήν ενός ακροδεξιού που λίγες μέρες πριν, στο έδαφος μιας ξένης χώρας, πήρε ένα καλάσνικοφ και άρχισε να πυροβολεί αστυνομικούς μέχρι να πέσει νεκρός από τα πυρά τους³.

1. «Παυλόπουλος: Η Εθνεγερσία του 1821 συνεχίζεται στην Κύπρο», Πρώτο Θέμα, 13/06/2021.

2. «Αυστηρό μήνυμα Πρ. Παυλόπουλου στη Τουρκία», naftemporiki.gr, 13/10/2019.

3. «Ούτε λεπτό σιγή για τον Έλληνα Ατίτλα», nomadicuniversality.com,

Το είχαμε σημειώσει και στο προηγούμενο τεύχος του Boycott '21: η αίγλη της Μεγάλης Ιδέας δεν τελείωσε το '22 (χμ, τώρα που το σκεφτόμαστε, να άλλη μία επέτειος που θα πρέπει να υποστούμε του χρόνου). Πίσω από τα ρεπορτάζ που καθημερινά μας πληροφορούνε για τις «συνεχείς παραβιάσεις του ελληνικού εναέριου χώρου» ή για τις βραχονησίδες του Αιγαίου, πίσω απ' το δακρύβρεχτο δράμα για την κατάντια της Αγια-Σοφιάς και πίσω από δηλώσεις σαν αυτές που είδαμε που συνοδεύουν κάθε αναφορά στην Κύπρο ή τη Βόρειο-Ηπειρο, δεν υπάρχει τίποτε άλλο από μία νοπή γραμμή που διατηρεί ζωντανές τις (όποιες) ελπίδες για μία ολική εθνική αποκατάσταση του ελληνισμού. Αυτή η αποκατάσταση δεν χρειάζεται να είναι αποκλειστικά εδαφικής φύσεως, δηλαδή να αποβλέπει άμεσα σε κάποια γεωγραφική επέκταση των συνόρων. Οι μεγαλοϊδεατισμοί λειτουργούν και «εσωτερικά»: στοχεύουν πληθυσμούς που μιλάνε τη λάθος γλώσσα ή πιστεύουν στον λάθος θεό γιατί η εθνική ομοιογένεια απειλείται από το «διαφορετικό», δίνουν άλλοθι σε σκληρές αντιμεταναστευτικές πολιτικές μιας και η είσοδος μεταναστών στη χώρα παρουσιάζεται λίγο-πολύ ως στρατιωτική εισβολή και, τέλος, καταφέρνουν να ενισχύουν σε εξαιρετικό βαθμό μία εθνική αφήγηση που κάνει λόγο για ένα σχεδόν-περιούσιο λαό που κατατρέχεται διαχρονικά από τους απειλητικούς γείτονές του, χαρακτηρίζεται από μία εγγενή αδούλωτη φύση και τάση για αντίσταση⁴, και περιμένει ακόμα το πλήρωμα του

09/11/2019.

4. Αντίσταση εννοώ [...] τη συνεχή αντίσταση, τη συνεχή αντίθεση εναντίον κάθε θεσμού ο οποίος είναι ξένος από εκείνο τον οποίο πιστεύεις, τον οποίο θέλεις [...].

Θεωρώ ότι ο ελληνισμός βρέθηκε σε τέτοιες αντικειμενικές καταστάσεις, ώστε να είναι από τους λίγους λαούς που απέκτησαν εθνική συνείδηση, ακριβώς μέσα σε ευρύτερα σύνολα και σε αντιπαράθεση με αυτά. Κυρίως σαν κατακτημένος λαός. Και το ότι διατήρησε τη γλώσσα του, την εθνική του συνείδηση, για μένα είναι αντιστασιακό φαινόμενο, Νίκος

χρόνου ώστε να πάρει ό,τι δικαιωματικά του ανήκει. Πώς το έλεγε το Κ.Κ.Ε. παλιότερα (και όχι μόνο αυτό); *Αντάρτης-κλέφτης-παλληκάρι πάντα είν' ο ίδιος ο λαός...* Και να σου οι φωτογραφίες με τον Βελουχιώτη και τον Καραϊσκάκη δίπλα-δίπλα, κι από πίσω ν' ακολουθεί ο Ρήγας, ο Διγενής Ακρίτας και ο όποιος άλλος... Ονόματα και πρόσωπα «ηρώων» να τσουβαλιάζονται άρον-άρον σε μια γενίκευση στην οποία μάλλον ούτε οι ίδιοι δεν αναγνωρίζονταν ή μπορεί να μην την είχαν καν ακούσει. Μία γενίκευση με την οποία το *τετελεσμένο γεγονός*, δηλαδή η αστάθμητη συνάντηση ετερογενών στοιχείων που οδήγησε στη δημιουργία του ελληνικού έθνους-κράτους, αναγορεύεται ιδεαλιστικά σε εκδήλωση μιας ενότητας που υπήρχε ήδη κατά την αρχή της διαδικασίας· μιας δομής που προηγείται αυτών των στοιχείων: το τέλος-κατάληξη μετατρέπεται εκ των υστέρων σε τέλος-σκοπό και, δι' αυτού, σε αρχή –τόσο με τη χρονική όσο και με τη λογική έννοια.

Σβωρώνος (αναφέρεται στο Άκης Γαβριηλίδης «Ο διαφοριστικός ρατσισμός του Νίκου Σβωρώνου», Θέσεις #91, 2005).

Κλασικός σχολικός χάρτης. Μ' έναν μαγικό τρόπο, η Κύπρος “μεταφέρεται” από μία θάλασσα μουσουλμάνων (40 μίλια απ' την Τουρκία, 50 απ' τη Συρία), σ' ένα κουτάκι δίπλα από την Κρήτη.

Ψηφίδες σ' ένα αντεθνικό μωσαϊκό

Φάμπρικα Υφανέτ «Θρέφοντας εθνικισμούς-Μακεδονικό ζήτημα, συγκυρία και ένας κινηματικός απολογισμός» (2019)

Το 2018 ήταν μια έντονη χρονιά. Μακεδονικά συλλαλητήρια, εμπρησμοί κι επιθέσεις σε καταλήψεις, εθνικιστικές μαθητικές καταλήψεις, φασίστες και πατριώτες να κατεβαίνουν στο δρόμο με κάθε αφορμή... Παρ' όλο που η απάντηση του ανταγωνιστικού κινήματος σε όλα αυτά ήταν άμεση και πολυσχιδής, ζούμε ακόμα τις επιπτώσεις μιας άνευ-προηγούμενου αναβάθμισης των φασιστών στο πεδίο του κοινωνικού. Είναι γι' αυτόν το λόγο που βιβλία σαν το «Θρέφοντας εθνικισμούς» διατηρούν ακόμη μίαν αξία -αν μη τι άλλο (με τα προτερήματα και μειονεκτήματά τους) κατάφεραν τουλάχιστον να διασώσουν ένα κομμάτι της ανταγωνιστικής κίνησης για αναστοχασμό στο μέλλον.

Το βιβλίο αποτελείται από τρεις ενότητες: η πρώτη ενότητα περιλαμβάνει την απομαγνητοφώνηση μίας εκδήλωσης-συζήτησης στην κατάληψη Φάμπρικα Υφανέτ τον Ιούνιο του '18 με θέμα την τότε συγκυρία, καθώς και μερικά σχόλια πάνω σε ζητήματα που αναδύθηκαν στη συγκεκριμένη συζήτηση αλλά και γενικότερα. Μία σύντομη εισαγωγή στις έννοιες του έθνους και του εθνικισμού, μία συνοπτική ιστορική αναδρομή του «μακεδονικού ζητήματος», μία ανάλυση των όψεων του εθνικισμού από τα 90's και μετά, καθώς και η εκτενής συζήτηση που ακολούθησε, είναι οι κύριοι άξονες της συγκεκριμένης ενότητας.

Η δεύτερη ενότητα αποτελείται από μία συνέντευξη με σύτροφο από την πόλη των Σκοπίων -κίνηση απαραίτητη σε καιρούς αναθέρμανσης του εθνικισμού κι από τις δύο πλευρές των συνόρων.

Η τρίτη και τελευταία ενότητα περιλαμβάνει το απολογιστικό κείμενο της συλλογικότητας Φάμπρικα Υφανέτ για τα κυριότερα συμβάντα της συγκεκριμένης χρονιάς. Ποιο ακριβώς ήταν το υποκείμενο που κατέβηκε στον δρόμο εκείνη τη χρονιά και τι καινούριο έφερε από άποψη πρακτικών και μεθοδολογίας; Ποιες οι απαντήσεις του ανταγωνιστικού κινήματος; Τι όρια συναντήσαμε και πώς θα τα ξεπεράσουμε στο μέλλον;

Ένα από τα χειρότερα πράγματα που μπορούν να συμβούν σ' ένα κίνημα είναι το ν' αφεθούν τα πεπραγμένα του στη λήθη -ή να μεταφέρονται αποσπασματικά και εξατομικευμένα από γενιά σε γενιά. Αν κάτι καταφέρνουν τέτοιου είδους βιβλία, είναι ότι πεισματικά επιμένουν να διατηρούν μια κουλτούρα που θέλει τη μνήμη *πολιτικό εργαλείο* για τα κινήματα του μέλλοντος -κι ως τέτοια μένει σε όλες μας να τη βάλουμε σε χρήση για τις δικές μας ανάγκες κι επιθυμίες.

Θρέφοντας εθνικισμούς
ικό ζήτημα, συγκυρία και ένας κινηματικός απολογισμός

Φάμπρικα * Υφανέτ

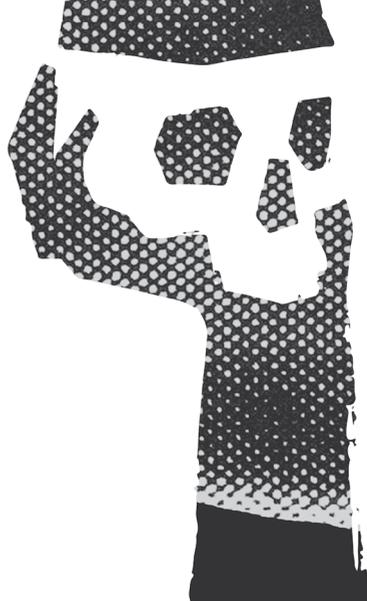
Το βιβλίο (όπως και πολλά άλλα ενδιαφέροντα πράγματα) μπορεί να βρεθεί στο κινηματικό βιβλιοπωλείο-δανειστική βιβλιοθήκη της Φάμπρικα Υφανέτ· ανοικτά κάθε Παρασκευή 18:00-21:00 ή όποτε υπάρχει κάποια δημόσια εκδήλωση στην κατάληψη.

Ὕμνος εἰς τὴν βαρβα- ρότητα

**Λίγα μάτια, λίγα στόματα/
θά σας μείνουν ἀνοιχτά/
γιὰ νὰ κλαύσετε τὰ
σώματα/ποῦ θὲ νὰ ἔβρη ἢ
συμφορά!**

**Γιατὶ ἡ μάχη ἐστάθει
ὀλίγη;/Λίγα τὰ αἵματα
γιατὶ;/Τὸν ἐχθρὸ θωρῶ νὰ
φύγη/καὶ στὸ κάστρο ν'
ἀνεβῆ
καὶ οἱ βροντὲς καὶ τὸ
σκοτάδι/ὁποῦ ἀντίσκοφε
ἡ φωτιά,/ἐπαράσταναν
τὸν Ἄϊδη/ποῦ ἀκαρτέρει
τὰ σκυλιά**

**Τ' ἀκαρτέρει. Ἐφαῖνον'
ἴσκιοι/ἀναρίθμητοι,
γυμνοί,/κόρες, γέροντες,
νεανίσκοι,/βρέφη ἀκόμη
εἰς τὸ βυζί
Κοιτᾶ χέρια ἀπελπισμένα/
πὼς θερίζουνε ζωές!/
Χάμου πέφτουνε κομμένα/
χέρια, πόδια, κεφαλές
καὶ παλάσκες καὶ σπαθία/
μὲ ὀλοσκόρπιστα μυαλά,/
καὶ μὲ ὀλόσχιστα κρανία,/**

σωθικὰ λαχταριστά

**Ὅλιγόστευαν οἱ
σκύλοι,/καὶ «Ἀλλά»,
ἐφώναζαν, «Ἀλλά»,/
καὶ τῶν Χριστιανῶν
τὰ χεῖλη/«φωτιά»,
ἐφώναζαν, «φωτιά»**

**Σὰν ποτάμι τὸ αἷμα ἐγίνη/
καὶ κυλάει στὴ λαγκαδιά,/
καὶ τὸ ἀθῶο χόρτο πίνει/
αἷμα ἀντὶς γιὰ τὴ δροσιά**

Τι ἀποψη, ἀραγε, θα σχημα-
τίζαμε γιὰ ἓνα ποίημα ποὺ
σχεδὸν ἐξυμνεῖ μίαν ἀδιάκριτη
σφαγὴ ἀμάχων; Πὼς θ' αντι-
μετωπίζαμε στίχους σαν τοὺς
παραπάνω ποὺ «ἀπειλοῦνε»
ὅτι λίγα μάτια καὶ στόματα
θα μείνουν ἀνοιχτά, ποὺ εκφρά-
ζουν μίαν ἀγανάκτηση γιὰ τὸ
ὅτι τὰ αἵματα εἶναι λίγα, ποὺ

καρκτηρίζουν τὶς κόρες, τοὺς γέροντες, τοὺς νέους καὶ τὰ
βρέφη ὡς σκυλιά, ποὺ μὲ μίαν διεστραμμένη ἐμμονή στὴ
λεπτομέρεια μιλάει γιὰ κομμένα χέρια, πόδια καὶ κεφάλια,
ανοιγμένα κρανία καὶ χυμένα σωθικά, καὶ περιορίζει τὴν ἰδι-
ότητα τοῦ «αθῶου» στὸ χόρτο ποὺ πίνει τὸ αἷμα ὅλων τῶν
παραπάνω;

Οἱ παραπάνω στροφές ἀναφέρονται στὴν Ἄλωση τῆς (ἀθλι-
ας, ὅπως γράφεται ἀλλοῦ στὸ ποίημα) Τριπολιτσάς. Γιὰ τὸ
γεγονός αὐτὸ ἔχουμε μιλήσει ἤδη ἀπὸ τὸ πρῶτο τεύχος τοῦ
Boycott '21, ὁπότε δὲν θὰ ἐπεκταθοῦμε ἐδῶ. Λίγα πράγματα
μόνο θὰ συμπληρώσουμε: τὸ συμβάν αὐτὸ δὲν ἀποτελεῖ ἓνα
«ατυχὲς γεγονός» ὅπως πολλοὶ μποροῦν νὰ το παρουσιά-
ζουν, μίαν «κακὴ παρένθεση» μέσα σ' ἓνα (κατὰ τ' ἄλλα) ἀγνὸ
καὶ ἠρωικὸ ἀγῶνα. Τὸ συγκεκριμένο παράδειγμα διαχείρι-
σης (μὲ τοὺς ἐνοπλοὺς ἀλβανόφωνους νὰ ἀποχωροῦν ἀνε-
νόχλητοι, ἐνῶ ὁ παραδομένος, ἀμαχος πληθυσμὸς σφάζεται
ἀδιάκριτα) συναντιέται καὶ ἀλλοῦ. Στὴν Καλαμάτα τὸ Μάρ-
τιο τοῦ '21, οἱ παραδομένοι Τούρκοι ἔλαβαν τὴν υπόσχεση
ὅτι θὰ γλίτωναν τὴ ζωὴ τους, ὡστόσο λίγοι ἐπέζησαν. Στὴν
Ἀκροκόρινθο τὸ 1822, κὶ ἐνῶ υπήρξε συμφωνία ὁ τούρκι-
κος πληθυσμὸς νὰ μεταφερθεῖ μὲ σιδηροδρομικὰ πλοῖα στὴ
Μικρὰ Ἀσία, σφαγιάστηκαν ὅλοι σὲς Κεχριές. Τὴν ἴδια χρονιά,
κὶ ἐνῶ ἡ Ἀκρόπολις παραδινόταν τοὺς Ἕλληνας, σχεδὸν οἱ μι-
σοὶ ἀπὸ τοὺς 1.000 Τούρκους ποὺ θὰ μεταφέρονταν σὲ πλοῖα
ἔχασαν τὴ ζωὴ τους ἀπὸ τὰ ἀθηναϊκὰ στρατεύματα -ἀνάμεσά
τους καὶ γυναικόπαδια. 5 χρόνια ἀργότερα, κατὰ τὴν δευτέρη
πολιορκία τῆς Ἀκρόπολης, κὶ ἐνῶ 300 Τούρκοι καὶ Ἀλβανοὶ
ἀποχωροῦσαν παραδομένοι ὅπως εἶχε συμφωνηθεῖ, οἱ 200
δολοφονοῦνται ἀπὸ ἐξαγριωμένους Ἕλληνας στρατιώτες ποὺ
ἐνίσωσαν «ριγμένοι» ἀπὸ τὴν συμφωνία ποὺ εἶχαν κάνει οἱ ἀρ-
χηγοὶ τους. Ἀκόμη, οὔτε ἡ ἀφήγηση τῆς «δίκαιης ἐκδίκησης»
γιὰ τὰ τόσα χρόνια ὀθωμανικῆς καταπίεσης μπορεῖ νὰ σταθεῖ
-πὼς νὰ ἐξηγηθεῖ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο τὸ ἀντιεβραϊκὸ μῆνος
ποὺ ξετυλίχθηκε ἐκεῖ ἢ τὸ γεγονός ὅτι οἱ πλοῦσοι Ὀθωμανοὶ
δὲν πειράχτηκαν; Τέλος, ἀν ἡ Ἄλωση τῆς Τριπολιτσάς θεω-
ροῦνταν ὄντως μίαν «στιγμὴν ντροπῆς» γιὰ τὶς πρακτικὲς τῶν

Ελλήνων, οι πολιτικοί απόγονοι των «υπευθύνων» θα είχαν φροντίσει να την καταχωνιάσουν σε κάποια ξεχασμένη γωνιά της εθνικής μας κληρονομιάς. Παρ' όλα αυτά, συχνά-πυκνά οι επικεφαλείς αυτού του τόπου μας υπενθυμίζουν τι ακριβώς ήτανε αυτό το γεγονός: *Η Άλωση της Τριπολιτσάς είναι η διαμαντόπετρα στο δαχτυλίδι της νεοελληνικής ιστορίας... Η Άλωση της Τριπολιτσάς είναι το Άγιο Δισκοπότηρο της ιστορίας μας από το οποίο μεταλαμβάνουμε και θα μεταλαμβάνουμε όλοι οι Έλληνες... Το παράδειγμα των μαχητών της Τριπολιτσάς είναι συνεχώς επίκαιρο.*

Οι παραπάνω πολιτικοί¹ δεν είναι υπερβολικοί στους χαρακτηρισμούς τους, ούτε και ψεύδονται. Όπως πρακτικές σαν αυτές της Άλωσης της Τριπολιτσάς είναι απαραίτητες ώστε ένα έθνος να συγκροτηθεί και να επιβληθεί ως τέτοιο. Γιατί «εθνική απελευθέρωση» δεν σημαίνει μόνο χειραφέτηση από ένα προηγούμενο καθεστώς καταπίεσης, αλλά και *ομογενοποίηση* της εθνικής επικράτειας. Με την πρακτική των αδιάκριτων σφαγών μουσουλμάνων και Εβραίων, οι Έλληνες επαναστάτες κατάφεραν σε μεγάλο βαθμό είτε να εξαλείψουν, είτε να τρομοκρατήσουν πληθυσμούς που μιλούσαν άλλη γλώσσα ή ανήκαν σε άλλες θρησκευτικές ομάδες, ώστε να μη νοείται η διεκδίκηση ούτε σπιθαμής του «απελευθερωμένου» εδάφους από άλλες εθνικές/θρησκευτικές ομάδες. Αυτό το έδαφος και οι οποιοιδήποτε «ξένοι» πληθυσμοί έπρεπε είτε να ομογενοποιηθούν, είτε να ζήσουν ως κυριαρχούμενη μειονότητα. Για να ακολουθήσουν, φυσικά, και οι πιο οργανωμένοι, μαζικοί και «ορθολογικοί» (αλλά εξίσου βίαιοι) τρόποι ενσωμάτωσης από ένα τυπικό κρατικό μόρφωμα λίγα χρόνια μετά -βλέπε ομαδικά βαφτίσια μουσουλμάνων που επαναλαμβάνονταν μέχρι ν' απηυδύσουν κλπ. Ένα κρατικό μόρφωμα που, για την ιστορία, πήρε τις δύο πρώτες στροφές του παραπάνω ποιήματος και τις έκανε τον εθνικό του ύμνο...

¹ Κατά σειρά οι δηλώσεις ανήκουν στον Τατούλη, τον Ρέππα και τον Παπούλια, από το μακρινό Σεπτέμβριο του 2005. Πηγή: Θανάσης Τριαρίδης «Η «Ελευθερία» που σφάζει αμάχους» (άρθρο).

Για να φτιαχτεί αυτό το τεύχος χρησιμοποιήθηκε υλικό από τα παρακάτω βιβλία, περιοδικά, άρθρα και sites. Μην σας φαίνεται περίεργο που ανατρέχουμε ακόμα και σε βιβλία της επίσημης ή και εθνικιστικής ιστοριογραφίας. Τα διαβάζουμε κι αυτά, απλά με το ένα αυτί μας ανοικτό για να ακούμε τον ήχο του τροχίσματος των μαχαιριών...

- Καραμπελιάς, Γ. (2011), *Η ανολοκλήρωτη επανάσταση του Ρήγα Βελεστινλή*, Εναλλακτικές Εκδόσεις
- Clayer, N. (2009), *Οι απαρχές του αλβανικού εθνικισμού*, εκδόσεις Ιονάφι
- Κορδάτος, Γ. (2005), *Η κοινωνική σημασία της ελληνικής επανάστασης του 1821*, εκδόσεις Μάτι
- Μαζάουερ, Μ. (2001), *Τα Βαλκάνια*, εκδόσεις Πατάκη
- Mazower, M. (2006), *Θεσσαλονίκη-πόλη των φαντασμάτων: Χριστιανοί, μουσουλμάνοι και Εβραίοι 1430-1950*, Αλεξάνδρεια
- Μπλιός, Γ. (2000), *Ο ελληνικός κοινωνικός σχηματισμός: από τον επεκτατισμό στην καπιταλιστική ανάπτυξη*, εκδόσεις Κριτική
- Μπλιός, Γ. (2020), *1821: Ικνηλατώντας το Έθνος, το Κράτος και τη Μεγάλη Ιδέα*, Αλεξάνδρεια
- Μπλιός, Γ., *Είκοσι αιώνες σκλαβιάς. Οι πρώτες αντιλήψεις περί της «συνέχειας του ελληνισμού»* (άρθρο)
- Μπλιός, Γ., *Μια παρατήρηση για την εγγενή «τάση ολοκληρωτισμού» του (κάθε) έθνους* (άρθρο)
- Μοίρας, Λ. (2020), *Η ελληνική επανάσταση μέσα από τα μάτια των Οθωμανών*, εκδόσεις Τόπος
- Brewer, D. (2017), *Ελλάδα 1453-1821: οι άγνωστοι αιώνες*, εκδόσεις Πατάκη
- Brewer, D. (2019), *Η φλόγα της ελευθερίας 1821-1833*, εκδόσεις Πατάκη
- Dakin, D. (2010), *Ο αγώνας των Ελλήνων για την ανεξαρτησία 1821-1833*, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης
- Παναγόπουλος, Θ. (2009), *Τα ψιλά γράμματα της ιστορίας: Άγνωστες σελίδες γύρω από την Επανάσταση του '21*, γεγονός που αποσιώπησε, απέκρυψε και παραποίησε η επίσημη Ιστορία, εκδόσεις Ενάλιος
- Ραφαηλίδης, Β. (2010), *Ιστορία (κωμικοτραγική) του νεοελληνικού κράτους 1830-1974*, Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου
- Ραφαηλίδης, Β. (2010), *Οι λαοί των Βαλκανίων*, Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου
- Ρενάν, Ε., *Τι είναι έθνος;* (άρθρο)
- Σακελλαρόπουλος, Ν. (2014), *Οι μύθοι και το παραμύθι: Μια περιήγηση στις θρησκευτικές κι ιστορικές παραμυθίες των Ελλήνων και τους θλιβερούς πρωταγωνιστές που τιμάμε ως ήρωες*, εκδόσεις ΚΨΜ
- Σώρος, Γ., *Η κατασκευή της συνέχειας του ελληνισμού στο 19ο αιώνα (η «Ζαμπελιοπαπαρηγοπούλειος σχολή» θριαμβεύει...)* (άρθρο)
- Τριαρίδης, Θ., *Η «Ελευθερία» που σφάζει αμάχους* (άρθρο)
- Hobsbawm, E.J. (1994), *Έθνη και εθνικισμός από το 1780 μέχρι σήμερα: πρόγραμμα, μύθος, πραγματικότητα*, εκδόσεις Καρδαμίτσα
- Περιοδικό Τα Αιρετικά
- Περιοδικό Θέσεις
- Εφημερίδα Καθημερινή
- <http://avgι-anagnoseis.blogspot.com/>
- <https://nomadicuniversality.com/>
- <https://rproject.gr/>

Παιδιά, σοεΐς
γυψΐζετε γιατί ήρθατε σαν
κοροΐδα μέχρι τη Μολδοβλαχΐα
να ραπαρισούτε τα βιάτρα μας!

Μάλλον θα γράταιι που
κατάμνηατε αλάκμτρο το παπακωβΐ
ενΐς έλιόσου ηαπαλβΐντρος που σε
judάβαινα να υπεραναυΐσεται για
ηράκηατα που έαν έαεΐς έάβεται,
και να ηυεΐς ανΐπνΐουΐς που έαν
έαεΐς γυψΐεΐς. Ας ελΐνΐουΐς ότΐ
οι επΐευεΐς γεινΐς θα 'αουΐ
καΐΐτρεπα ηυαΐα από επΐαΐ!

